

УДК 346.1

ГОНЧАРЕНКО Олена,

*к. ю. н., доцент кафедри міжнародного приватного,
комерційного та цивільного права КНТЕУ*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано положення Конституції України на предмет закріплення питань саморегулювання господарської діяльності. Проведено науковий аналіз директив Європейського Парламенту та Ради з приводу саморегулювання. Обґрунтовано висновки про саморегулювання в Європейському Союзі як додатковий засіб, який існує поряд із судовими та адміністративними процедурами; і є добровільним способом здійснення контролю у певній сфері суспільних відносин та ініціативною діяльністю відповідних суб'єктів для прийняття спільних принципів тощо. Доведено потребу внесення змін до Основного закону з питань саморегулювання господарської діяльності, позаяк у Конституції України питання саморегулювання безпосередньо не закріплено.

Ключові слова: саморегулювання, господарська діяльність, Конституція України, Директива Європейського Парламенту та Ради, додатковий засіб, ініціативна діяльність суб'єктів.

Гончаренко Е. Конституционные основы саморегулирования хозяйственной деятельности. Проанализированы положения Конституции Украины на предмет закрепления вопросов саморегулирования в хозяйственной деятельности. Осуществлен научный анализ директив Европейского Парламента и Совета касательно саморегулирования. Обоснован вывод о саморегулировании в Европейском Союзе как дополнительном средстве, существующем наряду с судебными и административными процедурами; и являющимся добровольным способом осуществления контроля в определенной сфере общественных отношений и инициативной деятельностью соответствующих субъектов для принятия совместных принципов и др. Доказана необходимость внесения изменений в Основной закон по вопросам саморегулирования хозяйственной деятельности, поскольку в Конституции Украины вопрос саморегулирования непосредственно не закреплён.

Ключевые слова: саморегулирование, хозяйственная деятельность, Конституция Украины, Директива Европейского Парламента и Совета, дополнительное средство, инициативная деятельность субъектов.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток України як демократичної, соціальної та правової держави неможливе без ефективного саморегулювання у господарській діяльності, яке має забезпечити гармо-

© Гончаренко О., 2016

нійний розвиток держави у напрямі належної взаємодії між гілками влади та суб'єктами господарювання, між самими суб'єктами господарської діяльності, між останніми та громадянами як споживачами товарів та послуг. Тому визначення засад конституційного забезпечення саморегулювання господарської діяльності є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами саморегулювання, господарського саморегулювання, діяльності саморегулювальних організацій працювали такі науковці: О. О. Бакалінська [1], О. А. Беяневич [2], В. В. Кочин [3], В. М. Махінчук [4], В. І. Полухович [5] тощо. Питання саморегулювання вони досліджували здебільшого у розрізі діяльності певних спеціалізованих організацій, їх правового статусу та функцій. Певні аспекти процесів саморегулювання в Україні відображені з позиції цивільного права. Та наразі немає його комплексного монографічного дослідження у господарській сфері. Крім того, не здійснено наукової розвідки з приводу конституційного визначення саморегулювання у господарській діяльності.

Метою статті є пошук та аналіз положень Конституції України на предмет закріплення питань саморегулювання господарської діяльності. Об'єктом дослідження є статті Конституції України щодо визначення понять саморегулювання у господарській діяльності.

Матеріали та методи. Використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових процесів і явищ: діалектичний, аналіз та синтез, системний підхід, тлумачення норм, формально-логічний, системно-функціональний, порівняльно-правовий та узагальнення. Інформаційна база дослідження: Конституція України, чинні закони України, Директиви Європейського Союзу, наукові праці вітчизняних вчених.

Результати дослідження. Саморегулювання у господарській діяльності визначається як добровільне здійснення заходів суб'єктами з метою організації та впорядкування суспільних відносин у певній сфері, визначення правил, стандартів та принципів для забезпечення інтересів суспільства та відповідної спільноти.

Визначаючи саморегулювання через призму цивільного права, В. В. Кочин стверджує: «Саморегулювання є способом упорядкування суспільних відносин між юридично рівними суб'єктами на основі взаємного визначення їх прав і обов'язків, що формуються у відповідному правочині, або шляхом створення норм і правил поведінки спеціально створеними організаціями (регуляторами), які визнаються та виконуються їх учасниками (членами)» [3, с. 55].

Конституція України не визначає права на саморегулювання суб'єктів господарської діяльності, створення саморегулювальних організацій. Однак низка статей Основного закону спрямована на врегулювання питань економічної багатоманітності, свободи підприємницької діяльності, охорони приватної власності, що є взаємозалежними явищами. Передусім зазначене стосується Розділу 1 «Загальні засади», перша стаття якого передбачає функціонування України як демократичної держави.

Саме демократія забезпечує діяльність різноманітних організацій, сприяє їх автономії, вільному вирішенню питань у певних сферах суспільства незалежно від органів державної влади. За допомогою демократичного устрою дотримують прав людини, гарантують свободи, у тому числі підприємницької діяльності, укладання договору. Діяльність демократичної держави пов'язана з усвідомленням громадянами потреби корисної поведінки, їх активною роботою у добровільних об'єднаннях та після всього забезпеченням саморегулювання їх діяльності також в економічній сфері суспільства.

Крім того, на розвиток конституційних положень частина перша статті 5 Господарського кодексу України «Конституційні основи правопорядку у сфері господарювання» визначає, що правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Отже, законодавець пов'язує функціонування ринкового саморегулювання з реалізацією принципу відповідальності держави перед людиною та утвердженням основних засадничих положень побудови державності.

Ефективність функціонування саморегулювання сприятиме розбудові громадянського суспільства, адже запроваджений Конституцією України принцип відповідальності держави має гарантувати становлення належних інституцій, форм та методів у сфері впорядкування відносин між громадянами, у тому числі тих, які здійснюють господарську діяльність.

На основі реалізації принципу соціальної спрямованості економіки саморегулювання суб'єктів господарської діяльності сприяє як підвищенню відповідальності у певній сфері, створенню та розбудові альтернативних державному механізмів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, так і охороні прав споживачів. Крім того, практика інших держав свідчить, що саморегулювання підвищує рівень надання послуг, якості товарів та сприяє подальшому уникненню проявів недобросовісності, нечесності у підприємницькій діяльності.

Стаття 8 Основного закону проголошує принцип верховенства права, що є сукупністю морально-правових цінностей, відповідно до яких мають регулюватися відносини в демократичному суспільстві, вирішуватися питання життєдіяльності людей, розглядатися справи у судах [6, с. 94]. Первинними принципами та передумовами права є людська гідність та свобода (автономія) [7, с. 28]. Особа має право діяти на свій розсуд: укладати договори, об'єднуватися у саморегулювні організації, визначати правила поведінки, які відповідають етичним нормам та не заборонені законодавством.

Стаття 15 Конституції визначає, окрім іншого, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах економічної багатоманітності, яка містить в собі не лише різноманітні форми власності, способи їх здійснення, а й різновиди діяльності суб'єктів господарювання, що її впорядковують, зокрема і процеси саморегулювання. Економіка є сукупністю різних сфер діяльності і, досліджуючи відносини, що виникають у цих сферах, потрібно зважати на економічні поняття, які відображають суспільні відносини: підприємство і ринок; індивідуальних прав та економічних свобод; соціальних цінностей, сформованих з урахуванням індивідуальних, групових і громадських інтересів [8, с. 156].

Стаття 19 Основного закону для органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб встановлює низку обмежень. Зокрема, вони зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачають Конституція та закони України. Саме визначення обмеження повноважень є запорукою невтручання держави у підприємницьку діяльність. Водночас такі обмеження мають спонукати створення саморегулювних організацій з метою впорядкування та удосконалення своєї професійної діяльності. Зокрема, якщо законодавчий орган повсякчас не встигає регламентувати усі корисні суспільні зміни у правовому полі, то їх унормування шляхом створення етичних кодексів, правил поведінки у певній сфері сприятиме дотриманню суспільних інтересів у державі.

Стаття 36 Конституції України передбачає, що громадяни нашої держави мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Здавалося б, у цій базовій статті закріплено норму щодо належного регулювання на конституційному рівні діяльності саморегулювних організацій. Однак аналіз її змісту дає суперечливі висновки, що підкріплюють положення Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI, зокрема пункт 5 частини другої статті 2, відповідно до якого дія цього Закону не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення саморегулювних організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування [9].

Водночас стаття 1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» чітко встановлює: торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, що об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці та їх об'єднання [10].

Досвід закріплення на конституційному рівні питань з приводу саморегулювання та саморегулювних організацій вельми незначний, позаяк перевагу надають розв'язанню проблем на рівні галузевих законів.

Цікавою є політична практика сусідніх європейських держав. Варто звернути увагу на положення статті 17 Конституції Польщі, яка включає до Розділу 1, що стосується засадничих питань побудови польської державності та суспільства «Республіка», зокрема, таке:

«1. За допомогою закону можна створювати професійне самоуправління, яке представляє осіб, зайнятих у професіях, які вимагають публічного довір'я, і піклується про належне здійснення цих професій у межах публічної зацікавленості і для його охорони.

2. За допомогою закону можна створювати також інші види самоуправління. Це самоуправління не може порушувати свободи здійснення професій і обмежувати свободу підприємництва» [11, с. 28].

Як бачимо, поряд із дозволом, наданим на самоуправління та створення професійного самоуправління у сфері «публічного довір'я», Основний закон Польщі встановлює певні обмеження.

Держави Європейського Союзу віддають перевагу корисності саморегулювання. Директива Європейського Парламенту та Ради Європи 2006/114/ЄС від 12 грудня 2006 р. про введення в оману та порівняльну рекламу (кодифікована версія) не унеможлиблює добровільного контролю, який можуть заохочувати держави-члени, за введенням в оману або порівняльною рекламою, що здійснюють органи саморегулювання, та звернення до таких органів, що є додатковим заходом до судових або адміністративних процедур [12].

Згідно з Директивою Європейського Парламенту та Ради Європи 2010/13/ЄС від 10 березня 2010 р. про узгодження певних положень, визначених законами, підзаконними актами та адміністративними положеннями (*далі* – Директива), у державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг держави-члени відповідно до своїх правових традицій мають визнавати ефективність саморегулювання як доповнення до законодавчих та судових та/або адміністративних механізмів, а також його корисну роль. Та попри те, що саморегулювання може бути додатковим механізмом реалізації деяких положень цієї Директиви, воно не має витіснити законодавчих зобов'язань на національному рівні.

Співрегулювання забезпечує мінімальний юридичний зв'язок між саморегулюванням і національним законодавцем у межах правових традицій держав. Співрегулювання дає змогу державі втручатися у випадку, коли її цілей не досягнуто. Не зазіхаючи на офіційні зобов'язання держав-членів щодо транспозиції, ця Директива заохочує до застосування співрегулювання та саморегулювання [13]. Отже, поряд із саморегулюванням має завжди існувати співрегулювання. Держави мають забезпечувати їх взаємозв'язок та взаємодію з огляду на ментальні особливості своєї правової системи. У цій Директиві наголошено: саморегулювання є добровільною ініціативою, що дає змогу комерційним суб'єктам, соціальним партнерам, недержавним організаціям або асоціаціям приймати спільні для всіх керівні принципи. Крім того,

зазначено, що інструменти спільного регулювання і саморегулювання, реалізовані відповідно до різних правових традицій держав-членів, можуть позитивно впливати на забезпечення високого рівня захисту прав споживачів, та заходи, спрямовані на досягнення суспільного інтересу у секторі нових аудіовізуальних медіапослуг, є більш ефективними, якщо їх вживають за активної підтримки самих провайдерів цих послуг [13].

Отже, аналіз цих Директив дає такі висновки:

- саморегулювання в Європейському Союзі є додатковим засобом, який існує поряд із судовими та адміністративними процедурами;
- саморегулювання є добровільним способом здійснення контролю у певній сфері суспільних відносин;
- саморегулювання є ефективним механізмом врегулювання суспільних відносин у певній сфері;
- саморегулювання є ініціативною діяльністю відповідних суб'єктів для прийняття спільних принципів;
- саморегулювання позитивно впливає на забезпечення діяльності у межах директив Європейського Союзу;
- саморегулювання не може бути заміником законодавчих зобов'язань на національному рівні;
- заохочується застосування співрегулювання та саморегулювання у певних сферах;
- саморегулювання та співрегулювання відіграють важливу роль у захисті прав споживачів.

Стаття 42 Конституції України проголошує, що кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Водночас стаття 41 Основного закону визначає, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю та обмеження з приводу користування власністю. Але, передбачаючи низку конституційних опосередкованих положень з приводу саморегулювання господарської діяльності, варто зазначити наявні обмеження у цій сфері. Зокрема, щодо підприємницької діяльності. Одним із видів діяльності саморегулювання є деталізація на професійному рівні певних етичних стандартів, правил поведінки, зосередження уваги на особливостях взаємовигідної співпраці між державними інституціями та суб'єктами підприємництва у межах і порядку, які визначає закон.

Відповідно до статті 55 Конституції України права і свободи людини та громадянина захищає суд. Тоді як частина п'ята цієї статті зазначає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Саме такі засоби створюють за допомогою саморегулювання у господарській діяльності. Це певні дисциплінарні, етичні комісії. Набирає обертів система альтернативних методів врегулювання спорів, необхідною умовою передання спору до яких є договір (медіативна

угода, арбітражна угода): медіація, консиліація, переговори, міжнародний комерційний арбітраж.

Висновки. В Україні триває процес удосконалення Конституції. Протягом майже 25-річного періоду Незалежності не було прийнято закону, який би чітко врегулював суспільні відносини, пов'язані з саморегулюванням, порядком утворення, реєстрації, діяльності та припинення саморегульованих організацій. Водночас визнано та підтверджено корисність ефективного функціонування саморегулювання у господарській діяльності, визначено потребу встановлення чітких обмежень діяльності та контролю у цій сфері. Тому саморегулювання у господарській діяльності потребує конституційного та законодавчого забезпечення. Конституція України питання саморегулювання безпосередньо не закріпила. Через що доцільно внести зміни до Конституції України з питань саморегулювання, а саме: доповнити статтю 42 Основного закону частиною п'ятою, яку слід викласти у такій редакції: «Держава гарантує саморегулювання господарської діяльності. Утворення та діяльність саморегульованих організацій визначається законом. Саморегулювання не може порушувати свободу здійснення професій і обмежувати свободу підприємницької діяльності». Це доповнення не лише встановить на конституційному рівні право на саморегулювання, а й посилить потребу його обмежування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакалінська О. О. Правові проблеми розвитку саморегулювання в сфері добросовісної конкуренції України / О. О. Бакалінська // Право і сусп-во. — 2014. — № 2. — С. 63–69.
2. Беяневич О. А. Договір як засіб саморегуляції господарських відносин : загальна характеристика України / О. А. Беяневич // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2005. — № 8. — С. 40–48.
3. Кочин В. В. Поняття та ознаки саморегулювання у цивільному праві України / В. В. Кочин // Юридична Україна. — 2014. — № 10. — С. 52–55.
4. Махінчук В. М. Приватноправове регулювання підприємницьких відносин в Україні / В. М. Махінчук. — К. : Юрінком Інтер, 2013. — С. 179–187.
5. Полюхович В. І. Державне регулювання фондового ринку України: господарсько-правовий механізм: монографія / В. І. Полюхович. — К. : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. — С. 123–143.
6. Ткачук П. Застосування принципу верховенства права судами конституційної та загальної юрисдикції / П. Ткачук // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 5. — С. 94–101.
7. Шилінгов В. С. Верховенство права – основоположний принцип правової системи / В. С. Шилінгов // Часопис Київ. ун-ту права. — 2009. — № 2. — С. 26–29.
8. Крупчан О. Д. Публічно-правове та приватноправове регулювання підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / О. Д. Крупчан // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2014. — № 3. — С. 150–157. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_3_36.
9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 1. — Ст. 1.

10. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 2 грудня 1997 р. № 671/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 13. — Ст. 52.
11. Конституция Республики Польша от 2 апреля 1997 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>.
12. Директива 2006/114/ЄС Європейського парламенту та Ради від 12 грудня 2006 р. про введення в оману та порівняльну рекламу (кодифікована версія) // Офіційний вісник Європейського Союзу L 376/21 від 27 грудня 2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : old.minjust.gov.ua/file/31123.
13. Директива Європейського Парламенту та Ради Європи 2010/13/ЄС від 10 березня 2010 р. про узгодження певних положень, визначених законами, підзаконними актами та адміністративними положеннями у державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги) (кодифікована версія) (текст застосовується в ЄЗ) // Офіційний вісник Європейського Союзу L 95/1 від 15.04.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : old.minjust.gov.ua/file/31496.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2016.

Goncharenko O. Constitutional bases of self-regulation of economic activity.

Background. Formation and development of Ukraine as a democratic, social and legal state is impossible without effective self-regulation of economic activity.

Analysis of recent research and publications. In Ukraine, the issue of self-regulation has been studied primarily in the context of certain specialized self-regulatory organizations, their legal status and functions.

The **aim** of the article is a formal definition and legal justification of the concept of self-regulation in business by analyzing individual articles of the Constitution of Ukraine, the European Parliament and the Council.

Materials and methods. General scientific and special methods of knowledge of legal phenomena such as analysis and synthesis, systematic approach, interpretation of the rules, formal logical, dialectic, systematic and functional, comparative legal and synthesis were used. Information base of research is the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine, EU Directive, national research papers.

Results. Self-regulation in economic activity is defined as the voluntary implementation by the entities of measures to organize and streamline certain field of public relations, define rules, standards and guidelines for the interests of society and the communities.

Analysis of the EU Directive brings us to a conclusion that self-regulation is:

- an additional tool that exists along with judicial and administrative procedures;
- voluntary method of control; effective mechanism for regulation of social relations; initiative activities of relevant entities to the adoption of common principles;
- plays a useful role in ensuring activities within the directives of the European Union; cannot be a substitute for legal commitments at a national level;
- encouraged the use of co-regulation and self-regulation in certain areas, which affect positively consumer rights protection.

Conclusion. Self-regulation in economic activity requires constitutional and legislative support. Constitution of Ukraine does not define the issue of self-regulation. Due to this it is expedient to amend the Constitution of Ukraine on self-regulation, namely to complement Article 42 of the Basic Law with Part 5, which should be as follows: «The State guarantees self-regulation of economic activity. Establishment and operation of self-regulatory organizations are determined by law. Self-regulation must not disrupt free exercise of professions and restrict freedom of establishment».

Keywords: self-regulation, self-regulation of economic activity, economic activity, the Constitution of Ukraine, the European Union, additional means of initiating activity.

REFERENCES

1. Bakalins'ka O. O. Pravovi problemy rozvytku samoreguljuvannja v sferi dobrosovisnoi konkurencii' Ukrainy / O. O. Bakalins'ka // Pravo i susp-vo. — 2014. — № 2. — S. 63–69.
2. Beljanevych O. A. Dogovir jak zasib samoreguljacji' gospodars'kyh vidnosyn : zagal'na harakterystyka Ukrainy / O. A. Beljanevych // Bjuleten' M-va justycii' Ukrainy. — 2005. — № 8. — S. 40–48.
3. Kochyn V. V. Ponjattja ta oznaky samoreguljuvannja u cyvil'nomu pravi Ukrainy / V. V. Kochyn // Jurydychna Ukraïna. — 2014. — № 10. — S. 52–55.
4. Mahinchuk V. M. Pryvatnopravove reguljuvannja pidpryjemnyck'ych vidnosyn v Ukraïni / V. M. Mahinchuk. — K. : Jurinkom Inter, 2013. — S. 179–187.
5. Poljuhovych V. I. Derzhavne reguljuvannja fondovogo rynku Ukrainy: gospodars'ko-pravovyj mehanizm: monografija / V. I. Poljuhovych. — K. : NDI pryvatnogo prava i pidpryjemnytva NAprN Ukrainy, 2012. — S. 123–143.
6. Tkachuk P. Zastosuvannja pryncypu verhovenstva prava sudamy konstytucijnoi' ta zagal'noi' jurysdykcii' / P. Tkachuk // Visnyk Konstytucijnogo Sudu Ukrainy. — 2005. — № 5. — S. 94–101.
7. Shylingov B. C. Verhoventstvo prava – osnovopolozhnyj pryncyp pravovoi' systemy / V. S. Shylingov // Chasopys Kyi'v. un-tu prava. — 2009. — № 2. — S. 26–29.
8. Krupchan O. D. Publichno-pravove ta pryvatnopravove reguljuvannja pidpryjemnytva v Ukraïni [Elektronnyj resurs] / O. D. Krupchan // Bjuleten' M-va justycii' Ukrainy. — 2014. — № 3. — S. 150–157. — Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_3_36.
9. Pro gromads'ki ob'jednannja : Zakon Ukrainy vid 22 bereznja 2012 r. № 4572-VI // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. — 2013. — № 1. — St. 1.
10. Pro torgovo-promyslovi palaty v Ukraïni : Zakon Ukrainy vid 2 grudnja 1997 r. № 671/97-VR // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. — 1998. — № 13. — St. 52.
11. Konstytucija Pespubliki Pol'sha ot 2 aprelya 1997 g. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>.
12. Dyrektyva 2006/114/JeS Jevropejs'kogo parlamentu ta Rady vid 12 grudnja 2006 r. pro vvedennja v omanu ta porivnjal'nu reklamu (kodyfikovana versija) // Oficijnyj visnyk Jevropejs'kogo Sojuzu L 376/21 vid 27 grudnja 2006 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : old.minjust.gov.ua/file/31123.
13. Dyrektyva Jevropejs'kogo Parlamentu ta Rady Jevropy 2010/13/JeS vid 10 bereznja 2010 r. pro uzgodzhennja pevnyh polozhen', vyznachenyh zakonamy, pidzakonnymy aktamy ta administratyvnymy polozhennjamy u derzhavah-chlenah stosovno nadannja audiovizual'nyh mediaposlug (Dyrektyva pro audiovizual'ni mediaposlugy) (kodyfikovana versija) (tekst zastosovujet'sja v JeEZ) // Oficijnyj visnyk Jevropejs'kogo Sojuzu L 95/1 vid 15.04.2010 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : old.minjust.gov.ua/file/31496.